

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahjärjestelmän muutoksista**

Olemme tyytyväisiä, että Marinin hallituksen esityksessä perhevapaamalliksi on lisätty päivärahopäivien määrää. Uudessa mallissa yhtäjaksoisesti pidettynä vanhempainpäivärahopäivät riittävät vähintään siihen saakka, kun lapsi on yli 13 kuukauden ikäinen. Nykyisessä mallissa pituus on vain 11,5 kuukautta. Lisäksi uudistuksessa esitetyt joustot madaltavat kynnystä jäädä vanhempainvapaalle.

Uudistuksessa on otettu selkeästi paremmin huomioon isien asema ja isän oikeus hoitaa lasta kotona. Tämä vahvistaa myös lapsen etua. Lisäksi uudistuksessa on nostettu esille perheiden monimuotoisuus, sekä erilaiset vanhemmaksi tuleminen muodot. Yksinhuoltajien asema paranee, sillä he voivat käyttää molempien vanhempien päivärahaikiintöä. Monimuotoisia perheitä tukien myös etuuskien turha sukupuolittaminen on poistettu ja tämä on hieno edistysaskel.

Hallituksen esitys perhevapaista on askel kohti tasa-arvoista vanhemmuutta ja edistää huomattavasti erilaisten perheiden yhdenvertaisuutta. Ansiosidonnaisten päivien lisääminen saat-taa lisätä etenkin isien jäämistä vanhempainvapaalle. Lisäksi isille suunnatut kiintiöt kasvavat ja molemmille vanhemmille on kiintiöity korvamerkityt vapaat.

Nostamme kuitenkin esille huolen siitä, miten vanhempien vapaasti jaettavissa olevat osuudet todellisuudessa jaetaan. Kelan lapsiperheetuustilaston mukaan vuonna 2019 naiset käyttivät 98 prosenttia vanhempien kesken jaettavissa olevista vanhempainrahopäivistä. Kun uudistus astuu

voimaan, on esimerkiksi työpaikoilla, neuvoloissa ja muissa perhepalveluissa tehtävä vaikuttamistyötä tietoisuuden lisäämiseksi sekä asenteiden muuttamiseksi.

Mikäli uudistuksessa ei ole selkeää tavoitetta isille jäädä vanhempainvapaalle, saattavat vaikutukset tasa-arvoisesta vanhemmuudesta jäädä pieniksi. Lähtökohtana on oltava, että molemmat vanhemmat käyttävät heille kiintiöidyt osuutensa ja mikäli toinen vanhemmista ei halua käyttää kokonaan hänelle kiintiöityä osuuttaan, on siitä sovittava erikseen. Uudistuksen astuessa voimaan on tärkeää tehdä seurantatyötä siitä, miten vanhemmat käyttävät heille kiintiöityjä osuuksiaan. Pitkän aikavälin tavoitteena kuitenkin pidämme esimerkiksi Nytkiksen ja Tasa-arvoasianeuvottelukunnan esillä pitämää 6+6+6 –kaltaista vanhempainvapaamallia, jossa kiintiöt ovat selkeämmät vanhempien kesken.

Nostamme esille huolestuttavan heikennyksen, joka koskee tapauksia, jossa lapsi syntyy kuolleena tai menehtyy. Nykyisessä laissa synnyttävällä vanhemmalla on oikeus äitiysrahaan äitiys-rahakauden loppuun saakka eli 105 päivän ajalta, jos lapsi syntyy kuolleena. Uudistuksessa esitetään, että korvattavien päivien määrä lyhenisi 84 päivään ja isyysraha vähenisi. Tämä heikennys on mielestämme kohtuuton ja vailla perusteluja. Asian ovat nostaneet esille myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ja esimerkiksi Tehy omassa lausunnossaan perhevapaa-uudistuksesta.

Toinen heikennys koskee monikkoperheiden asemaa, sillä kaksosperheissä yhtä aikaa pidettävät vanhempainvapaapäivät vähenevät viikolla. On tärkeää, että uudistuksessa huomioidaan tämän kaltaiset tapaukset, joissa vanhempien yhtäaikainen vanhempainvapaa on välttämätöntä.

Mielestämme esitetty viiden päivän omaishoitovapaa parantaa työssäkäyvien omaishoitajien asemaa ja on askel oikeaan suuntaan.

- **kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Pidämme raskausrahan joustavoittamista hyvänä asiana. On tärkeää, että työnantaja ja työntekijä voivat sopia raskausrahan myöntämisestä ja uudistuksen mukaan, jolloin raskausrahan voi aloittaa myös myöhäisemmässä vaiheessa kuin aiemmin. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomioita siihen, että raskausrahan myöhäistäminen ei saa vaarantaa työntekijän terveyttä. Tehy nosti asiaa esille myös omassa lausunnossaan.

Nykyisessä mallissa adoptioperheille korvataan äitiysrahan puuttumista siten, että heillä on oikeus pidempään vanhempainrahakautteen kuin niissä perheissä, joihin lapsi syntyy. Uudistuksessa tämä poistuu kokonaan ja uudessa esityksessä raskausraha ei myöskään koskisi adoptioperheitä. Mielestämme raskausrahaa ei pitäisi sijoittaa siihen, kuinka lapsi perheeseen tulee, joten raskausrahan

piiriin tulisi ottaa adoptioperheet. On tärkeää, että perheiden yhdenvertaisuus huomioitaisiin uudistuksessa myös tästä näkökulmasta.

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Hallituksen esityksessä vanhempainrahaa voidaan maksaa myös osittaisena, jos päivittäinen työaika ei ole yli viisi tuntia, tai osa-aikaisesta työstä tehdään erikseen sopimus. Vaikka lähtökohtaisesti osaaikatyö saattaa helpottaa perheiden asemaa sekä työn ja perheen yhteensovittamista, on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei se erityisesti lisää naisten osa-aikatyötä. Tämä ei ole olisi haluttu kehityssuunta työelämän tasa-arvon kannalta.

Tärkeää on myös tarkastella sitä, miten esimerkiksi Kelan etuusjärjestelmät toimivat ja tunnistavat osittaisen päivärahapäivien maksun.

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

Pitkän aikavälin tavoitteena esitämme, että järjestelmän on mahdollistettava myös isovanhempien, vanhemman asuinkumppanin tai muun huoltajan mahdollisuus vanhempainvapaapäivien käyttöön.

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

Pidämme hyvänä asiana sitä, että lapsen päivähoito-oikeus säilyy samassa päiväkodissa, vaikka lapsi olisi poissa päivähoitosta enintään 13 viikkoa ennalta ilmoitetusti. Nostamme esiin huolen siitä, mikä on perhepäivähoitajien toimeentulo, jos varhaiskasvatuksen joustot suhteessa perhevapaan käyttöön vähentävät perhepäivähoitajien kulukorvausta. Suurin osa perhepäivähoitajista on naisia, ja asiaan on syytä kiinnittää huomiota.

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

Haluamme kiinnittää huomiota erityisesti varhaiskasvatuksen laatuun, kuten esimerkiksi päiväkotien ryhmäkokoihin, pedagogisesti pätevien varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien riittävyyteen sekä varhaiskasvatuspaikkojen saatavuuteen. Palveluiden saatavuudella on sukupuolten tasa-arvon ulottuvuus. Naiset ovat riippuvaisempia yhteiskunnan tarjoamista julkisista palveluista, ja he ovat samalla useimmin julkisten palveluiden työntekijöitä.

Tällä hetkellä hoivavastuu on suurimmaksi osaksi naisten vastuulla, ja mikäli palvelut eivät ole riittävällä tasolla naisten hoivavastuu kasvaa entisestään.

On tärkeää, edistää maksutonta varhaiskasvatusta ja lähipäiväkoti -periaatetta ja niiden toteutuminen tulee olla pitkän aikavälin tavoitteena. Lisäksi pidämme kannatettavana, että niiltä päiviltä, kun lapsi on pois päiväkodista vanhempainvapaiden vuoksi ei perittäisi päiväkotimaksuja.

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin**

Pidämme tärkeänä sitä, että jatkossa työnantajan on annettava kirjalliset perustelut vanhempainvapaan kieltämisestä.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin**

Uudessa mallissa ehdotetut muutokset työssäoloajan veroisen ajan laajentamiseksi ovat kannatettavia, esimerkiksi omaishoitovapaa.

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin**

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

Suomessa vanhempainpäivärahojen korvaustaso on Pohjoismaiden alhaisin. Näemme positiivisena asiana sen, että ansiosidonnaisen päivärahopäivien määrä kasvaa ja taso korottuu 16 ensimmäiseltä päivältä. Korvaustason parantamisella on merkitystä vanhempainvapaan jakaantumiseen. Ilmaisemme kuitenkin vakavan huolen siitä, että mikäli perhevapaat eivät jakaannu tulevaisuudessa tasaisemmin, hidastaa se palkkatasa-arvon kehitystä ja sillä on vaikutuksia myös erityisesti naisten eläkkeisiin.

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Perhevapaaudistus korostaa mielestämme neuvoloiden aseman tärkeyttä erityisesti tietoisuuden lisäämisessä, isien kohtaamisessa ja aseman huomioimisessa.

Perhevapaaudistuksen myötä tulee ottaa huomioon, että esimerkiksi Kelan tai muiden viranomaisten resurssit tulee turvata. Perhevapaiden joustavoittaminen ja sitä kautta hakemuksen määrän lisääntyminen ei saa pidentää käsittelyaikoja kohtuuttomasti.

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

Olemme tyytyväisiä siihen, että yhden vanhemman perheiden asema paranee uudistuksessa. On tärkeää huomioida, että suurin osan yhden vanhemman perheistä on yksinhuoltaja äitejä.

Usein pienten lasten vanhempien on hankala yhteensovittaa pätkä-, osa-aika- ja vuorotyötä. Siksi onkin tärkeää, että siirtyminen perhevapaalta työelämään vaatii tuekseen joustavuutta perheen ja työn yhteensovittamisessa sekä varhaiskasvatuksessa.

Olemme tyytyväisiä siihen, että kiintiöillä halutaan viestiä perheille tasaisemmasta hoivavastuun jakautumisesta ja kannustaa isiä käyttämään aktiivisemmin perhevapaita. Isien aktiivisempi osallistuminen lasten hoitoon ja kasvatustavastuun tasaisemmin jakautuminen lisäävät perheiden sisäistä tasa-arvoa ja samalla edistää metatyön tasaisempaa jakautumista vanhempien kesken.

Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lapsen etu toteutuu myös tapauksissa, jossa vanhemmat eivät kykene sopimaan perhevapaiden käytöstä.

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

Marinin hallitusohjelman tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon mallimaaksi ja osaltaan perhevapaaudistus tukee tätä tavoitetta. Esimerkiksi järjestelmän joustavuus mahdollistaa perhevapaiden pitämisen lyhyissäkin jaksoissa, mikä voi lisätä naisen työssäkäyntiä eikä hän jää silloin työmarkkinoiden ulkopuolelle pitkäksi ajaksi.

Tasa-arvon toteutumisen kannalta näemme haastavana sen, että vanhempien on mahdollista siirtää omia kiintiöitä jopa 63 päivää toiselle vanhemmalle. Tilastot osoittavat, että perhevapaiden vapaasti jaettavia osuuksia käyttävät pääosin äidit. Yksi keskeinen työelämän epätasa-arvoa ylläpitävä rakenne on äideille painottuvat perhevapaat. Pitkillä perhevapailla on negatiivisia vaikutuksia naisten työmarkkina-asemaan, palkka- ja urakehitykseen sekä eläkekertymään. Naisten työeläke on keskimäärin 66 % miesten eläkkeestä.

Uudistuksen sisällä pitämät joustot perhevapaissa lisäävät perheiden mahdollisuuksia ja lisäävät tasa-arvoa. Ne vastaavat myös modernin työelämän tarpeisiin. Mielestämme on välttämättömänä, että joustoja arvioidessa tehdään kattava sukupuolivaikutusten arviointi. On arvioita esimerkiksi se, miten osa-aikatyö ja joustot vaikuttava eläkkeisiin.

Suomessa perhevapaat ja hoivavastuu jakautuvat epätasaisesti. Naiset käyttävät noin 90 prosenttia vanhempainpäivärahoista ja kotihoidon tuen saajista luku on myös noin 90 prosenttia. Hoivavastuun tasaantuminen on yksi keino työelämän epätasa-arvon purkamiseen sukupuolten välillä. Hoivavastuun tasaisempi jakautuminen tapahtuu vasta kun miehet alkavat käyttää heille tarkoitettua kiintiöitä vanhempainvapaista. Kyse on myös miesten oikeuksista, kuin myös lapsen oikeuksista. Omien vanhempainrahapäivien luovuttamista voidaan ennaltaehkäistä edistämällä palkkatasa-arvoa ja edistämällä samapalkkaisuuden velvoitetta.

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

Olemme tyytyväisiä siihen, että jatkossa laissa ei enää säädetä äitiys- ja isyysrahasta, vaan puhutaan sukupuolisensitiivisesti vanhempainrahasta. Iloitsemme myös siitä, että uudistus ottaa paremmin huomioon perheiden monimuotoisuuden ja erityistarpeet.

- **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

Uudistuksessa arvioidaan, että perhevapaiden joustavuus voi lisätä määräaikaisten ja osa-aikaisten työsopimusten määrää. Tällä voi olla negatiivisia vaikutuksia erityisesti naisvaltaisilla aloilla, joissa käytetään paljon perhevapaita ja määräaikaisia työsopimuksia. Samalla tämä voi kuitenkin tukea puolipäivästä työskentelyä, joka tuo kauan toivottua joustoa esimerkiksi työelämään palaamiseen.

Koemme, että työelämään tarvitaan enemmän lapsimyönteisyyttä. Perheiden hyvinvointi, työn ja perheen yhteensovittaminen ja perhepalveluiden panostaminen tulee nähdä perhevapaa-uudistusta tukevin investointein. Vaikka monet perheystävälliset käytännöt syntyvät työpäiväkoilla, tarvitaan myös valtion tukea ja ohjausta. Osana tätä ovat varhaiskasvatuksen laatu ja saavutettavuus, jotka edesauttavat perheen ja työn yhteensovittamista. On myös puututtava entistä paremmin eri perhetilanteista johtuvaan syrjintään. Naiset työskentelevät miehiä tyypillisemmin määräaikaisissa työsuhteissa ja kohtaavat raskaus- ja perhesyrjintää. Perheystävällisyys tulee myös huomioida työpaikkojen lakisääteissä tasa-arvosuunnitelmissa.

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

Perhevapaa-uudistuksen tavoitteena on, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuvat ja sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät.

Mielestämme perhevapaa-uudistuksen tulee aidosti tähdätä siihen, että Suomessa isät pitävät jatkossa enemmän vapaita. Hyviä vertailukohteita löytyy esimerkiksi muista Pohjoismaista. Uudistukselle asetettuja tavoitteita tulee myös seurata aktiivisesti. Uudistuksen seurantaan tulee asettaa numeerisia tavoitteita, jotka on porrastettu siihen asti, että naisten ja miesten pitämät perhevapaat ovat yhtäläisellä tasolla. Seuranta tulee tehdä säännöllisesti ja sen on jatkuttava myös hallituskausien vaihtuessa siihen asti, kunnes hoivavastuu jakautuu tasan.

Haluamme myös muistuttaa, että uudistuksen yhteydessä tulee tehdä kattava lapsivaikutusten arviointi.

Muut mahdolliset kommentit

-

Pöyhönen Roosa
Sosialidemokraattiset Naiset